

ערבוב הלכה ונסתר

החת"ם סופר כתב בתשובה שאין לערבב עניני אגדה בפסקי הלכה¹. "הלכה" היא הלכה למעשה, לעומת "אגדה" שכוללת אוצרות אמונה מוסר וקדושה. אותה תורה מתגלה בשתיהן. יש נוסח אצל אפיקורסים שאין להתחשב באגדה. אבל לא כן אמר החת"ם סופר, חס וחלילה. הוא כתב שמי שמערבב הלכה ואגדה הוא כמערבב כלאיים. זאת-אומרת שכל אחת מהן לחוד אמנם מותרת, אך אין לערבב. הכל הוא המשך דבר ד', אלא שאין לפסוק בשולחן-ערוך על-פי אגדה. בענין זה יש מעשה בבעל-שם-טוב. אשה הביאה תרנגולת לבית-המדרש, ונחלקו תלמידי-חכמים גדולים ובתוכם ה"נודע ביהודה" (לפני כניסתו לרבנות) אם תרנגולת זו כשרה או טריפה. הם בדקו את המעיים והתווכחו. הזדמן לשם הבעש"ט, שהיה תלמיד-חכם אבל בכיוונו נטה להרבות נסתר בעולם. קבלוהו בכבוד גדול, וכל אחד חזר שוב על דעתו מפני הכבוד, בתוספת איזו סברא על-פי גמרא, וחיכו לדעתו של הבעש"ט. אמר הבעש"ט: תרנגולת זו טריפה, אני רואה ששורה עליה רוח טומאה!

אמר ה"נודע ביהודה": עכשיו מתברר פשט הגמרא ב"שבת", שבאחרית הימים "עתידה תורה שתשתכח מישראל... ישוטטו לבקש את דבר ד' ולא ימצאו"² "שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד"². מופיעה שם ידיעה נבואית של חז"ל: "עתידה אשה שתיטול ככר של תרומה, ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא"². אבל יש להקשות: למה להטריח את האשה להביא את הכיכר לבית-המדרש? מה יש להסתכל בכיכר הזו, אם טמאה היא או לא? די שתספר את המעשה שאירע: הכיכר היה מונח כך וכך ונפל עליו שרץ וכו'. אלא, אמר ה"נודע ביהודה", מכיון שעתידה תורה שתשתכח, ולא ירבו כל-כך הרבה בהלכה נגלית אלא בנסתר, יהיה צורך לפסוק הלכה על-פי רוח-הקודש כדי לדעת אם שורה על הכיכר רוח טומאה או טהרה. לכן תצטרך האשה להביא את הכיכר!³ ה"נודע ביהודה" התכוון בזה לעקוץ את השיטה המערבבת דברים רוחניים בפסיקת ההלכה⁴.

1. שו"ת חת"ם סוף סי' נא. 2. שבת קלח ב. 3. מופת הדור, תולדות הנודע ביהודה, הרב אריה יקותיאל קאמעלהאר, עמ' נח. 4. ועיין להלן עמ' 420.